

DANSKHED ER FLÆSKESTEG, PIZZA OG KEBAB

Dannebrog. Kongehuset. Flæsketeg. Folkeskolen. Fodbold og øl. En lang række symboler og fortællinger kendetegner danskhed, men det er en myte, at danskerne er en homogen gruppe – og den myte dur ikke i det 21. århundrede, fortæller professor Richard Jenkins, der er aktuel med en ny bog om danskhed.

* Den klassiske antropolog rejste til eksotiske egne for at studere fremmede og 'vilde' stammer. Den irske antropolog Richard Jenkins tog i stedet til Skive for at undersøge, hvad det vil sige at være dansk. På baggrund af 15 års studier i og af Danmark og danskhed har han skrevet bogen 'Being Danish – Paradoxes of Identity in Everyday Life', som udkommer senere i år. Asterisk har talt med Richard Jenkins for at få antropologens syn på danskhed anno 2010.

Danskerne opfatter sig i høj grad som en samlet gruppe. Hvor homogent et folk er danskerne egentlig?

"Det er en myte. Det er en sandhed på nogle områder, for eksempel er der en fælles danskhed, som handler om, hvordan man skal tale dansk, hvordan man skal sige tak og meget mere. Men der har altid været megen forskellighed i Danmark. Der er for eksempel stor forskel på, om man kommer fra Bornholm, København, Holstebro eller Aabenraa – det er fire forskellige steder med fire forskellige lokale kulturer og historier. Forskellighed er helt normalt i Danmark. Det er en myte, at vi alle er de samme, og vi alle er i samme båd. Og det har været en god og meget hjælpsom myte, men den passer ikke til det 21. århundrede. Den virker ikke længere."

Hvorfor har myten været hjælpsom?

"Vi skal tilbage til 1864, hvor Danmark var i stykker, og til 1849, hvor Danmark fik en ny grundlov, som var en stor forandring. Dengang havde man brug for noget nyt som led i moderniseringsprocessen. Fortællingen, at vi er alle danske, og vi er alle i samme båd, samlede befolkningen. Moderniseringen var et helt nyt projekt, og fortællingen om lighed og homogenitet var hjælpsom, og den har virket i næsten 150 år."

Hvorfor virker myten ikke i dag?

"Det er der tre forklaringer på. For det første er der indvandring. Selv om Danmark gennem historien har haft indvandring af blandt andet polakker og jøder, er nutidens indvandring af især muslimer større og mere anderledes. For det andet er der globaliseringen, der gør, at kulturel mangfoldighed er normalt i dag. For det tredje har vi forbrugersmenen: Der er i Danmark stor forskel på de rige og de knap så rige, og mange vil gerne vise, at de er noget med store biler osv. Så fortællingen om, at vi er de samme, holder ikke længere. Realiteten er en anden."

DANSKHED OG DET FREMMEDE

Men vi holder jo stadig fast i fortællingen om, at vi er et homogent folk?

”Ja. Men Danmark har brug for en ny national fortælling om den store verden og forskellighed. Jeg håber, min bog vil bidrage til en debat om danskhedens fremtid.”

Hvad skal det være for en national fortælling?

”Det er ikke mig, der skal skrive den. Det er danskerne, der skal skabe en ny fortælling.”

Eller også er det staten. For eksempel har regeringen i de senere år lanceret en kulturkanon, en historiekanon og en demokratikanon, som skal give elever en fælles forståelse af dansk kultur, historie og samfund. Hvad betyder kanonprojektet for den fælles fortælling om danskhed?

”Tilbage i 1800-tallet var projektet ikke regeringens. Det var drevet af almindelige mennesker. Men nu har regeringen et projekt for danskhed: Regeringen vil skabe betydningen af danskhed. Og jeg synes, det er en fejl. Det er danskerne i deres daglige liv, der skal skabe danskheden. Det er ikke regeringen.”

”Danskhed er en meget almindelig og folkelig proces. Det er ikke noget, der kommer fra staten. Lad mig give et eksempel fra min bog: Jeg spurgte en skoleelev, ’hvad er dansk mad?’. Og han svarede flæskesteg, pølser osv., men så tilføjede han: Der er også pizza og lasagne. Og det har han jo fuldstændig ret i, når vi ser på, hvad danske børnefamilier spiser. Lasagne er blevet dansk mad. Det med, at regeringen skal definere danskhed så firkantet, kommer ikke til at fungere.”

Hvorfor ikke?

”Ideen med en kanon er dårlig af tre grunde: For det første er det ikke regeringen, der ejer danskhed. For det andet forandrer danskhed sig hele tiden. For det tredje er kanonmodellen overfladisk. Danskhed er en meget kompleks og nuanceret proces.”

Hvilken rolle spiller uddannelsessystemet for skabelsen af en danskhed?

”Uddannelsessystemet står i spidsen for det hele. I dagens Danmark er opdragelsen i høj grad institutionaliseret, så daginstitution og skole er uhyre vigtig. Jeg mener selvfølgelig også, at familien har stor betydning, og medierne spiller også en rolle. Men hvis man skal lære at være ’rigtig dansk’, skal man i en daginstitution eller i folkeskole, for det er her, ’små danskere’ bliver skabt. Der er en fælles måde at gøre tingene på landet over. Uanset om man er i en børnehave på Amager eller i en lille landsby, ’synger pædagogerne fra samme bog’, som man siger på engelsk. Det er en meget konsekvent proces, og det skaber én slags person – en dansker. Det er en dansker, som er god til at være social, som er god til at arbejde i små grupper, og som er god til at håndtere konflikter. Alt det lærer børn i daginstitutioner og skoler. Og så lærer børnene dansk, dansk historie, danske sange og religion.”

Hvad betyder ’os’ og ’dem’ for skabelsen af en danskhed?

”I antropologi og sociologi er vores model om etnicitet og identitet, at identitet altid sker i kontakt og i interaktion. Når jeg kommer i kontakt med en anden eller andre, kan jeg se mig selv. I de sidste hundrede år er der ikke talt særlig meget om danskhed, måske lige med undtagelse af krigstiden. Den offentlige debat om danskhed begynder cirka omkring 1990 som følge af indvandring og Danmarks medlemskab i EU. Så kommer spørgsmålene ’hvem er vi?’ ’Hvad så med danskhed?’.

Det er meget normalt, for når man kommer i kontakt med fremmede, begynder man at tænke over, ’hvem er vi?’ ’Hvem er jeg?’ Debatten om identitet og danskhed er et resultat af indvandring og EU-processen.”

Jo mere vi kommer i kontakt med det fremmede, jo mere spørger vi os selv ’hvem er vi?’. Kommer vi til at skabe en stærkere national identitet i takt med globaliseringen?

”Det er én mulighed, men det er ikke uundgåeligt. Der er også andre muligheder. I bogen opstiller jeg fire muligheder, men tre af dem er ikke en særlig god ide. En af de tre dårlige er integrationsmodellen, som går ud på, at det kun er indvandrere, der skal forandre sig og blive til danskere. Det er en urealistisk model, for danskerne lærer også noget af indvandrere. Det er altid en gensidig proces. Det er ikke kun indvandrere, der skal forandre sig. Alle skal forandre sig og tilpasse sig en ny situation.”

Hvad nu hvis man ikke vil forandre sig, som der muligvis er en del danskere, der ikke ønsker?

”I bogen opstiller jeg en fjerde model, som handler om at redefinere danskheden; at skabe en ny national fortælling, der accepterer og tillader diversitet. Det er en lang vej belagt med konflikt, uenighed og forhandling, og nogle mennesker kommer til at udvise modstand. Det er helt normalt, at der er mennesker som Søren Krarup, for det er en sej proces at omstille sig. I Storbritannien har vi arbejdet med problemet i årtier, og nu er vi måske på vej til et flerkulturelt samfund, hvor vi kan bo med andre mennesker. Vores nationalmad er nu chicken tikka masala. I Sverige og Tyskland begynder vi også at se det flerkulturelle samfund. Og det kommer til Danmark.”

I din bog skriver du ’it could be much worse’. Hvad mener du med det?

”Jeg mener, at det kunne være meget værre, som vi siger i Jylland. Der er reelt meget få konflikter for eksempel på gaden. Jo, der har været problemer for nylig på Nørrebro, men jeg er næsten sikker på, at det ikke var etniske problemer. Hvis vi ser på Nørrebros historie gennem de sidste 100 år, har det altid været et spraglet kvarter med konflikter. Hvis vi ser på Skive, er 5-6 procent af lokalbefolkningen muslimer, og der er ingen problemer på gaden. Der er en afstand mellem den ’danske landsby’ og den ’islamske landsby’, som man kunne ønske var mindre, men der er ikke de store problemer.”

”Danskerne skal huske, at det kunne være meget værre. Hvis man læser Jyllands-Posten, tror man, at det hele går ad helvede til. Det går ikke ad helvede til. Det går faktisk meget stille og roligt i Danmark.”

Af Camilla Mehlsen
cme@dpu.dk

RICHARD JENKINS

Professor i sociologi ved University of Sheffield, England. Han er uddannet antropolog og er bl.a. kendt for bøgerne ’Social Identity’ og ’Rethinking Ethnicity’. Hans seneste bog, ’Being Danish: Paradoxes of Identity in Everyday Life’, udkommer på Museum Tusulanum i efteråret 2010.